

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA U ZAGREBU.

Br. 10.

U Zagrebu 1922. god.

Godište XVIII.

Pod Šarom planinom.

Dr. M. Šenoa.

Zagreb.

Na 18. aprila prošle godine odlučih, da podjemo na Kosovo polje pa u Nerodimlje.

Bili smo došli do Skoplja dosta krivudajući, Dunavom preko Đerdapa, sedlom ispod Rtnja, izdaleka smo vidjeli Kopaonik, zašli u Skopsku Crnu Goru, provezli se klisurom Vardarovom, gdje se koće beskrajni grmići jorgovana, do Velesa, — a sada još da pogledamo znamenito Kosovo.

Jutro nije ni najmanje ugodno. Vuku se oblaci sa sjevero-zapada, kakogod smo na 42° šš. dakle na širini Corsike i Barcelone, ipak nas je po malo zeblo. Ulrcasmo se u vlak, dobismo posebni vagon, gospodin F. bio nam je pridiljen od skopskoga učiteljskoga društva, da nam bude tumačem, a i da nam posluži čime je moguće; on je rodom sa Kosova.

Brzo dodjosmo do Vardarovoga mosta, pa prešavši preko njega ustavismo se na postaji, koja se zove od posljednjega rata Hanrijevo... a prije se zvalo Orizari. Ovdje se dijele željeznice na dvoje: jedna uskočračna ide dolinom nekoga potoka Vardarovoga u Tetovo, pa dalje uz Vardar do Gostivara; druga normalna ide uz potok Lepenac pa dalje preko Uroševca do Mitrovice.

U početku teče pruga dosta ravnim i obradjenim dijelom zapadnoga Skopskoga polja. Prema sjeveru sve se više približuje prugi strmi i dosta goli ogranci Crne gore. Većim su dijelom sve gore u tome kraju prekrite niskim grmljem bukovine i lijeske. Visoka šuma posve manjka, jer u jednu je ruku koza glavna — kadikad jedina životinja što je goje u tim krajevima, a ona ne voli visoke šume, a u drugu ruku istrijebiše Osman-ska gospoda svu šumu da nestane zakloništa domaćim bijednicima i škipelarskim razbojnicima.

Sve se više slisnula željeznička pruga uz dolinu Lepenca. Dolina se uslrmila, značno suzila, voda Lepenčeva, kao da će sadna zavrjeti. Mirni potok postaje živ, željezničica prelazi sa jednoga brijege na drugi, to je prva sutjeska, ili kako je ovdje zovu po grčkom »kleisura«, ispod Vrveške strane. Tu je ispod Drobnjaka prva postaja. U toj strmoj dolini nema gotovo nikakvoga sela. Visina je ovdje nešto preko 360 m, dakle 100 m iznad skopske postaje: sela su većinom u mnogo većoj visini od 560—660 m.

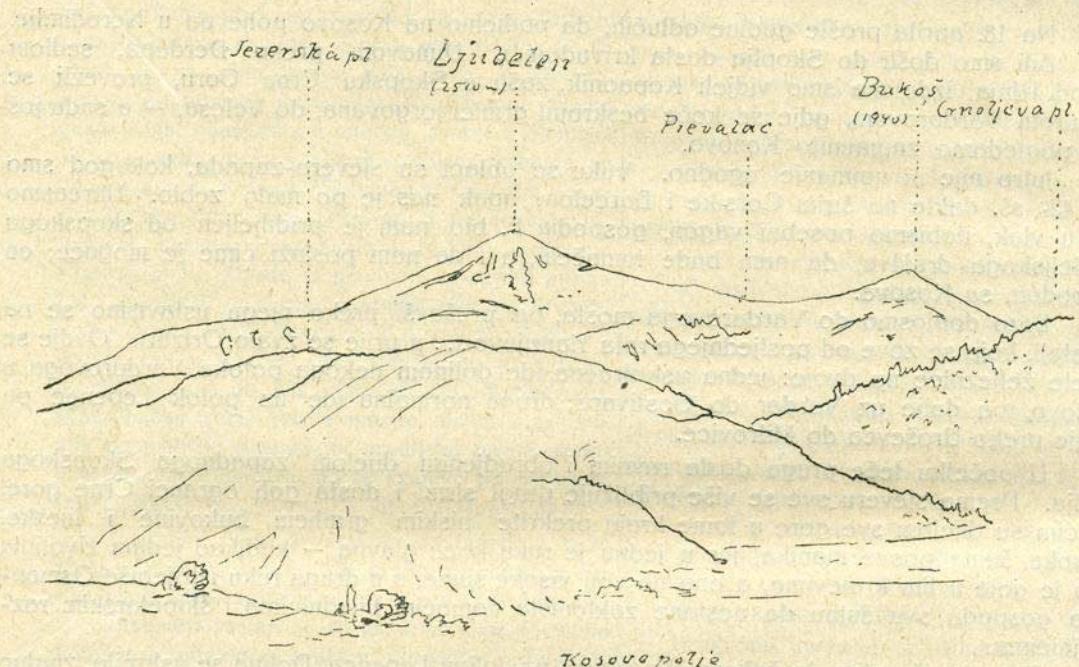
Sada ulazi vlak u glavnu Kačaničku klisuру: Lepenac krivuda, strme gromade kamenja što se spuštaju sunovratno do njega s obje strane, suzuju na tako korito, da potok divlje skače s jedne strane na drugu, da potpire bijesno bijelo-crvene vapnene gromade, baca se niz kamenja pjeneći se vrijući, bučeći, željezničica ulazi, ne mogući naći put u potok, u grm, a i sama cesta, koja krivuda na lijevom Lepenčevom brijeigu, treba da prodre ogromnu stijenu, koju zovu na čast Kraljeviću Marku, Markovim kamenom. Na sjever toga kamena digla se mala zgradica, ruševna, razbacana vremenom, to je grob znamenitoga i slašnoga protivnika Markova u narodnoj pjesmi, Muse Kesedžije. Musa-Teke zovu Turci onoga kraja taj grob. Nedaleko, na svršetku klisure, a na početku Crvenoga brega stoji stara gradina, grad Muse Kesedžije.

Iz toga pripovijedanja i moltenja u dalekim vijekovima, probudi nas jedan teretni vlak, koji je neke vagone sredjivao: Ličani kolonište voze se za Kosovo polje, a prate

ih novovijeki plugovi i gospodarsko orudje, koje će im olakšati posao. Prema tim posve humanitarnim triumfom dvadesetoga stoljeća, izniču stari junaci, njihove kule na sedam čardaka, vile i vukodlaci.

Kod Kačanika ostavismo Lepenac, koji dolazi sa zapada iz doline iznad Šare planine i Ošljuka, pa nastavimo dalje naš put preko starioga Kačanika, prema sjeverozapadu, gdje se već vide razvijene strane Kosovskoga polja ili u pradavno vrijeme obale Kosovskoga jezera. Tu se prostro uz cestu i uz željeznicu na Nerodimki Ferizović – sada mu promjeniše ime u Uroševac, Feriz je bio vlasnik hana, pa se mjesto prije po njem zvalo.

Danas je Uroševac valjda najznačnije mjesto sve okoline, jer preko njega ide direktni put iz Bosne na Egejsko more. Ima neko pet stotina kuća, sa jedno trideset radnja: ljudi su muhamedovci Bošnjaci i Šcipelari, onda ima Srba, katoličkih Arbanasa, pa Cincara, a to je najbolji znak, kaku važnost ima to mjesto u trgovackom pogledu.

SL. 1. POGLED S KOSOVA POLJA NA ŠARU PLANINU.

CRTAO: M. ŠENOA.

Sidjosmo, pa odemo u pratišni g. F. u najveću gostionu. Isprva nisam baš gledao s osobitim povjerenjem u ona tamna lica u bijele kape ili čalme, — to bijahu muhamedovski Šcipelari; ali za čas dva, kad udjosmo u gostionu, kad nas pozdravi ljudeskara plave kose, krasnoga obloga, crvenoga lica, smijući se od veselja što smo došli, izrukova se s nama, — a ma to je kaki imućni gospodar sa Lujzinske ceste, ili iz susjedne Kranjske. Šest dječačića- što su slajali nuz vrata skupi se oko nas da će nam čistili obuću. Pasija je ovih krajeva da neprestano čiste cipele, a ovako bi im ceste bile bolje i manje bi obilovale blatom, kad bi oni što se redovno na cesti bave čišćenjem, išli čistili ceste.

Čas smo se prijavili u gostioni, otputismo se, kud nas povede g. F. i još neka druga gospoda, koja se pridružiše k nama u samom Uroševcu.

Pitomo, lijepo, zeleno, a dosta obradjeno postilo se pred našim očima to Kosovo polje. Gotovo mi se nažalilo, da je toli strašna tragedija narodna spojena s tim imenom. To je kulturni kraj; vidjeste mlinove uz ceste, oko sela jablane i po koju crnogoricu,

cesta je dobra — ma sve, sve sjeća pušnika iz naših gornjih strana na kaki kraj oko bjelovarskih Zdenaca, ili na Turopolje. Da, ipak imaju nešto, što je čudno na našu procesiju djelovalo: dva oružnika na čelu povorke, dva s desne, dva s lijeve strane, a dva na koncu kao neka arriere-garda. Mrki su, ne gledaju nas, nego gledaju u polje, kako im je zapovijed. Tako smo se mi pod eskortom zapuštili pod Crnoljevu planinu, na izvor Nerodimke.

Slučajno podju istim putem jedna vojnička kola u Nerodimlje, pa uzmu dvije gospodje, što su s nama bile i gospodina profesora, komu je dosadilo putovanje pješice. Mi što smo pošli pješice zagledasmo se u tu Nerodimku. Čudan je to potok, brz, bistar, na mjestima širok do dvadeset metara, obale su mu srednje visoke: cesta ga prati. Tu se Nerodimka nešto iznad Uroševca račva, jednu strugu šalje na sjever u rijeku Stinicu, dakle preko Ibra i Morave u Crno more, a drugu u Lepenac dakle preko Vardara u Egejsko more. Ta bifukacija je rijetka pojавa na zemlji: ima je u Južnoj Americi na Orinoku, onda u Južnoj Africi, onda na medji Norveške — bit će svega do deset slučajeva. Naš slučaj račvanja učinio je neki posjednik mlinova za Osmanlijske vlade, na uzdignutom tlu prastaroga Kosovskoga jezera.

Sjever i istok zapremale su visoke planine Žegovac i Crna gora — ali jugozapadno je sav prekriven vrlo lijepim upravo alpinskim vidikom. Oblaci se bili razišli, zlatne zrake proljetnoga sunašća rasvijetljuju one svježe želene tratinе kosovske, bacaju po koji rukovet na tamnu Jezersku goru. Javljuju se na njoj osvijetljeni predjeli od tamnoga grmlja i od crvene zemlje — šuma i opeč šuma. Nešto se na sjever podignula znamenita Crnoljeva planina, razvodje triju riječja, jadranskog, pontijskog i egejskog. Tu je planina više ošumljena, pa ima lice naših planina u Slavoniji ili Gorskom kotaru.

Iznad ovih planina raslagali se oblaci: u početku pokazuju tek po koji kraj, tako, da čovjek pravo ni ne razabira ima li što ovdje ili je to samo igra pramaljeđnih oblačića. Za čas se magla uvali u doline koje dijele onaj kraj od Jezereske gore. Zabilistala Šara planina, da je ne možeće ni pregledati. Snijeg je pokriva većim dijelom, ali kako je baš prema sjeveru stroma, to su se neka mjesači ogolila, pa ispod blistavoga snijega, provrije crna kamena stijena. Ljubeten ima spodobu glavice, a visinu su mu izmjerili na 2510 m. Na sjevernim stranama njegovim nalaze se jedno osam stoljina metara iznad polja pastirski stlanovi. Do njih dopire nešto grmlja — a dalje livada i kamen. Na zapadnoj strani protegnuo se Prevalac, a onda se diže do 1940 m Bukoš, preko koga vodi put od Kačanika u Prizren.

Nerodimka nam zaprijeći daljni put. Nema mosta, jer su uzmičući Nijemci i Bugari za posljednjega rata sve uništili. Sada je trebalo da predjemo dosta široki potok na niskoj, tananoj, uzanoj, dugoj brvi bez brane. Balancirajući predjosmo Nerodimku, pa se sjeftimo kako je providnost lijepo smjestila gospodina kolegu na kola da nije trebao balansirati po onom vragometnom i skliskom drvetu.

Dodjosmo u selo Nerodimlje. U početku sela stoje neke kuće Škipetara Muhamedovaca, a dalje na sred selu diže se silan hrast, oko njega u luku teče mali poločić, a u njegovoj sjeni pleše mladež kolo. Podjosmo dalje do škole gdje nas g. učiteljka lijepo pozdravi, a sabrani stonovnici Srbijanci podaju nam ruke, pa nas daruju svakoga uskršnjom pisanicom; to je bilo ako se ne varam na uskršnji utorak.

Ljudi izgledaju lijepi, visoki, pravilna profila, brkati, većinom plavi ili nešto tamni. Govore čudan jezik, po koji vokal sjeća na našu kajkavštinu. Odjeveni su većinom bijelo, a žene se njihove nose interesantno: oženjena ili zaručena Nerodimljanka dobiva na glavu debeo kolut, dok djevojke nose na vrh ljemena kiflicu cvijeća. Pjevaju upravo kao što i naše žene preko Save — tek na koncu dodaju jednu hromaličnu kadencu, koja vrlo nemilo zvuči za naše uši.

Osladosmo čas onđe, razgovarajući, a onda se spomenušmo na povratak: ovaj put i gospodje i gospodin profesor s nama, jer su vojnička kola ostala do poslije podne u Nerodimlju.

Kad dodjosmo do uzane one brvi, gospodin se profesor počeše za uhom, ali se za čas snadjе, nadje dva mrka Šcipetara, nazove im dobar dan, pope se na jednoga od njihovih konjićа, i elo Kraljevićа Marka kako ičše preko Nerodimke. Sve je to bilo tako zabavno, da je gdjica M. gledajući profesora, najednom stala mjesto na brv — u Nerodimku.

Za kratko vrijeme nadjosmo se u Uroševcu, gdje nas načelnik u ime općine vrlo lijepo počasti, pa mu i na ovom mjestu budi iz ečena hvala.

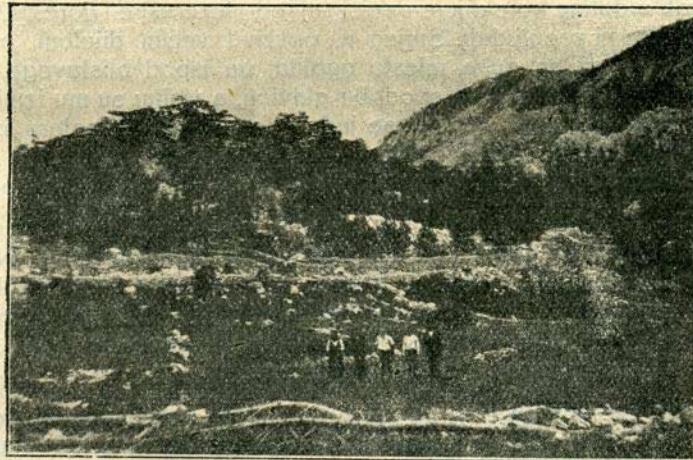
Od Begovog Razdolja do Bijelih Stijena.

Dr. Zlatko Prebeg,

Zagreb.

Malо imade planinara, koji znadu za taj kutić gorovite Hrvatske. Podalje od Zagreba, kao centra planinarstva, sakriven kraj usred šuma i bregova, bez vode i nepristupačan, ali pun romantičnosti i prirodnih krasoča. Do nedavno bilo je i teško naći put u tu samoču, no sad se već vuče red crveno-bijelih znakova do u srce Bijelih Stijena i sokoče planinara da zadje u taj nepoznati gorski svijet, u čistu i tihu prirodu.

Poči ćemo od poslaje Sušica, kao ishodišta. Idemo nekoliko stotina koračaja dalje do kamenog zida uz prugu i tu zakrenemo ijevo puteljkom u šumu. Ovdje na prvom stablu počimaju znakovi, što ih je Hrvatsko planinarsko društvo postavilo. Nešto tim šumskim puteljkom, a nešto cestom dodjemo za $\frac{1}{4}$ sata do Lazine, a za dalnjih pol sata kroz livade u Stari Laz.

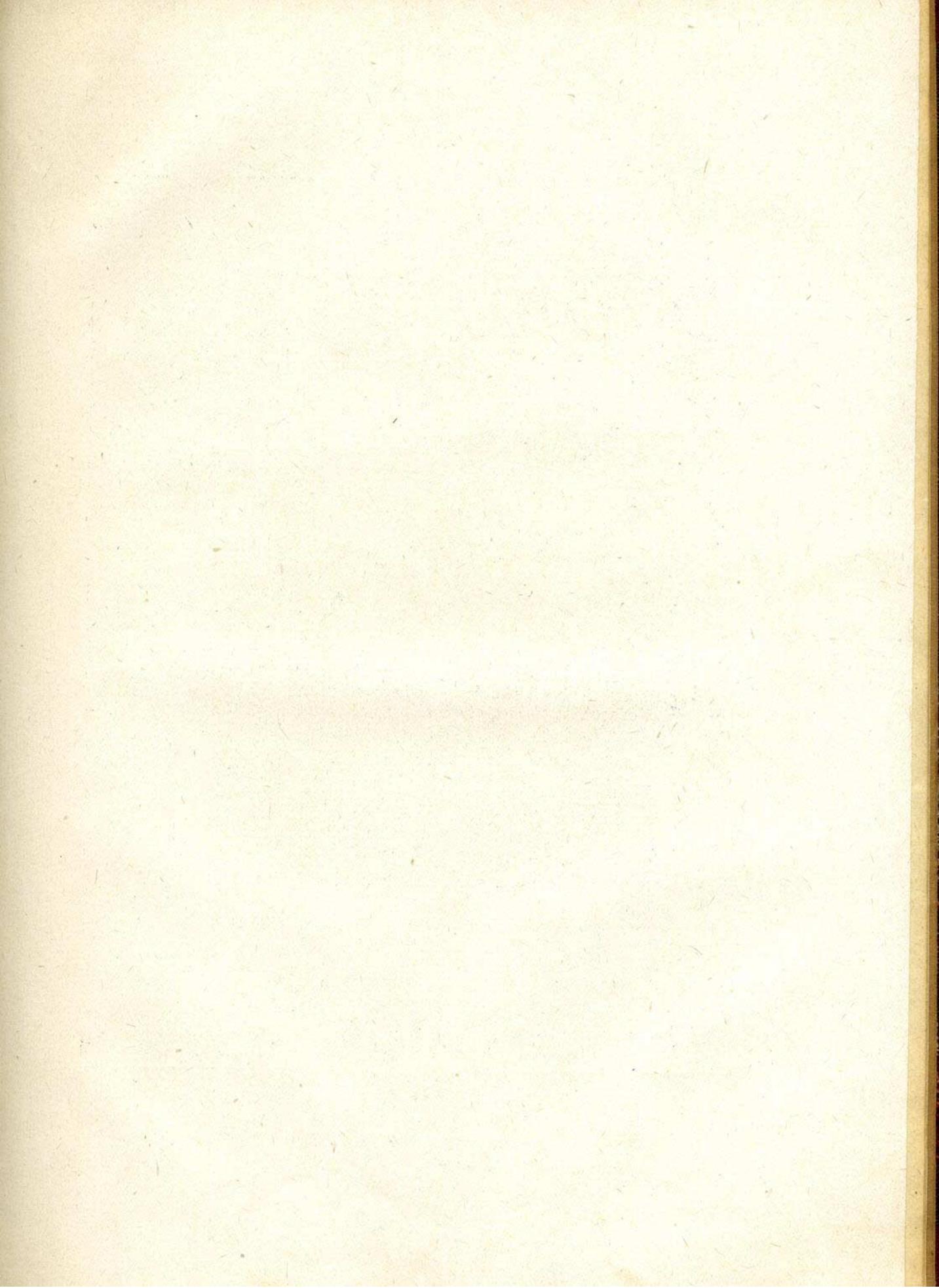

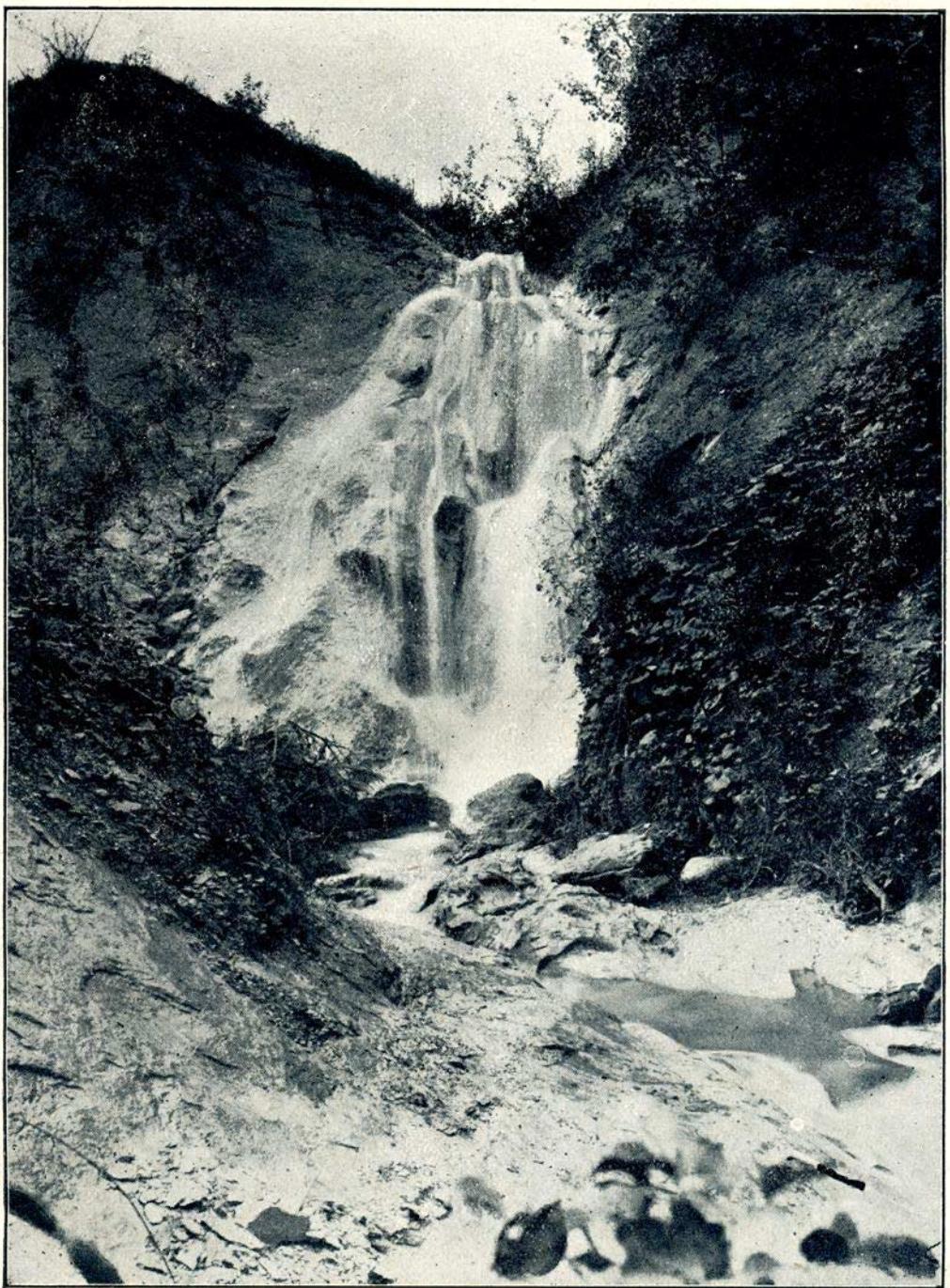
SL. 2. VELEBIT: JEČMIŠTE.

FOTO Z. PREBEG.

Odavde nas vodi kolni put skoro cijelo vrijeme kroz šilnu šumu djelomice uz brijeđ, djelomice ravno do blizu Begovog Razdolja, kad se počinje iza skoro dva sata hoda spuštaći na livade.

Cijelim tim putem kroz šumu jedva da se sreća živa duša — kaškad samo po koji seljak, koji vozi drva. Tek nakon što smo izišli iz te nepregledne šume opažamo prve znakove blizogā naselja, ogradjena polja, nešto žitarica, ali to sve opkoljeno šumama kao oaza Saharom. Prešavši napokon još neko malo sedlo pomole nam se tik pred nogama sivi drveni krovovi Begovog Razdolja.

SLAPOVI POTOKA DUZLAK.

FOTO: J. POLJAK.

Odahnemo. Prevaljeni put od željeznice do ovdje čini nam se kao neki nastavak monoštonog putovanja, prevalujemo ga brzo, skoro bez odmora, kao da je u svakom od nas nehotični osjećaj, da ćemo trebali još tri sata hoda dok budemo »kod kuće«.

Velim: kod kuće — jer Begovo Razdolje, to je naše planinarsko gnijezdo, naše čedno planinarsko stjacište, poput svojih velikih družica, svjetskih gradova — opskrbljenih svim komforom na podnožju alpinskih gorostasa. I mi polazimo odavle na naše penjačke ture, na hrvatske Alpe.

Glavno je, da se čutimo dobro makar i u čednom okviru. U istinu: čto je jedanput bio u Begovom Razdolju osjeća se već domaće. »Evo idu planinari!« tako viču djeca, a odrasli nas prijazno susreću i pozdravljaju.

Selo se proteglo u ravnici više od pod ug kilometra u duljinu. Drvene čiste kuće, daščicama obložene i pokrivene nizaju se uz cestu, koja vodi iz Jasenka u Mrkopalj. Mala bara za napajanje blaga usred sela potjeća nas na slavonsku seosku idilu.

Vode u selu nema mnogo u cisternama, a zdenac žive vode nalazi se tek podalje prema Mrkopljiju.

Seljani su mirni i trijezni i premda usred gora, imadu također ponešto i primorskog karaktera. Bave se poljodjelstvom, u koliko je to u onoj visini moguće (1100 m), marvo-gostivrom i izradjivanjem drveća. Vrlo su bistri i poduzetni. U selu je pučka škola — najviša u Hrvatskoj.

Nedeljama i svecima slabo ih se vidi po gostionama; muškarci mnogo igraju na cesti igru bacanja kuglje (boče, bocce). Ova je igra talijanskog porijekla, a importirana je u taj gorski predjel iz Primorja. Mlade djevojke šeću svake večeri kroz selo i pjevaju vrlo skladno.

Eto u taj svijet dolaze planinari! U gostionama Lovre Jurkovića, Stjepana Polića i udove Marinić nadju udobna konačišta i dobru hranu, a prijatelj našega društva, lugarski Karlović dati će svakom planinaru sve upute što treba, i pričat će mu rado svoje zanimive zgodbe iz lova na tetrijebe i medvjede.

Tako prodje večer u odmaranju i pripremama za dalji put.

Tko polazi na Bijele Stijene neka svakako udesi tako, da na Bijelim Stijenama noći i time dobije vremena sve razgledati. Konačišta doduše nema, no uvježbanog planinara ne će smetati noćenje pod vedrim nebom. Imade i spilja u kojima se može sasvim dobro zakloniti, ali novajlija će ih teško naći.

Ostavljamo Begovo Razdolje rano u jutro. Prodjimo selo prema jugozapadu, pa ćemo pod kraj sela opaziti na lijevoj strani ceste na kući broj 43 putokaz sa oznakom: »Put na Bijelu Lasicu i Bijele Stijene«. Cio put je označen crvenobijelim znakovima.

Nakon nekoliko časaka uspona pruža nam se prekrasan pogled u dolinu, na Begovo Razdolje i sve do Risnjaka i kranjskih Alpa.

Dalje idemo šumom i za po sata dolazimo do prve poljane — Okruglicom zvane, krške formacije, a ima takovih poljana mnogo u onom kraju. Vrlo su slikovite, pune ponikava i kamenih gromada.

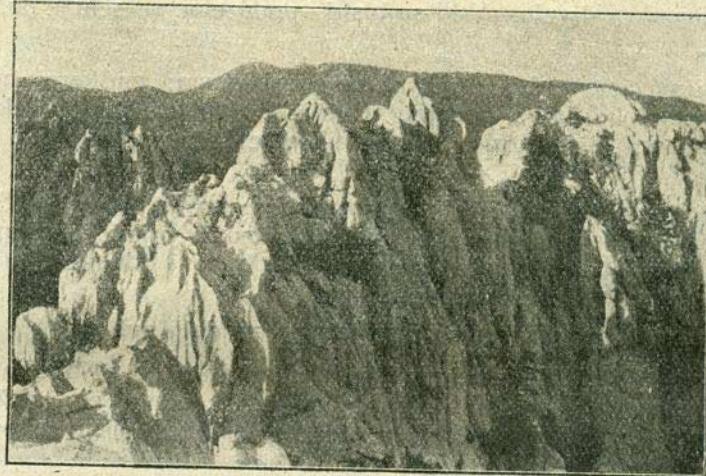
Put se nastavlja preko Okruglice ponovno u šumu pa sredinom Duge Poljane dalje kroz šumu na Vrbovsku Poljanu.

Ova je poljana najveća i najljepša. Nalijevo oltvara se pogled na strmi masiv Bijele Lasicice (1533 m) sa svojim golim gorskim grebenom. Usred poljane dijele se markirani putevi: lijevo na Bijelu Lasicu, a desno na Bijele Stijene. Idući desno prodjemo posljednju Dragu-Poljanu i onda šumom dosla dugu nizbrdice do puta t. zv. Begove Staze. Tu počinje divlja romantika. Lijevo i desno od puta raskidane stijene koje se suzuju na nekim mjestima tako, da put vodi kroz njih kao kroz vrata — a tako ih i narod krstii. Ovo je najslikovitiji dio puta, neposredno ispod Bijelih Stijena.

Idući kojih 500 koraka Begovom Stazom zadjemo u šumu i počinjemo se uspinjati slabo vidljivim puteljkom — držeći se jedino crveno-bijelih oznaka. Priroda postaje sve divljija, silne gromade kamenja, duboke ponikve i srušena stabla stvaraju predodžbu potpune zabiti i oteščavaju napredovanje. Uspinjemo se na gorsku kosu Bijelih Stijena. Dolazimo do duboke sniježnice i osvježimo snijegom vodu, koju mora svaki planinar sa sobom da nosi. Tako se pomaže približujemo cilju i najednom ugledamo kroz granje veličanstven prizor: stijene strme, glatke i bijele, što strše kao tornjevi katedrale u nebesko plavilo. Još četvrt satia i evo nas na sedlu medju njima. Cio put od Begovog Razdolja do sedla traje 5–6 sati hoda.

Bijele Stijene su strme vapnenaste pećine, glatke površine, raznolikih oblika, većinom šljata. Duboke gudure dijele ih jednu od druge, a u tim je gudurama ili kako ih zovu »vrlićima«, bujno gorsko raslinstvo. Opkoljeni okomitim stijenama, pružaju ti vrlići vrlo slikovite prizore. Silna paprad prekrila im je dno. U pukotinama stijena raste klekovina, a runolist ih je ukrasio u izobilju.

Uspon na same stijene moguć je samo vještim planinarama, dobro dodju cipele za penjanje s mekim lanenim potplatom. To su naše male »Alpe«, koje nam podaju sve mo-

SL. 3. BIJELE STIJENE. (S JUGA).

FOTO: Z. PREBEG.

guće zanimive, ali i teške uspone. Planinari koji se nisu uspeli barem na neke vrhove, ne mogu si stvoriti pravu sliku o veličanstvenosti Bijelih Stijena. Svaki vrh stoji za se — to je neprekidan niz golemih kamenih spomenika, vjekoviti spomen ljepote i dostojanstvenosti prirode.

Razgled je sa vrhova prekrasan.

Naokolo nas isprekidane kamene mase kao ruševine goleme stare gradine, a dalje nižu se: u neposrednoj blizini Salmarske Stijene, kao blizanci Bijelim Stijenama, dalje Učka, Risnjak, Viševica, Bijela Lasica, Klek, Gola Plješivica, Velebit a na jugozapadu cakli se površina našega sinjeg mora. Nepregledne šume ispremiješane crnogorice i bijelogorice spajaju nas s ovim krajnjim tačkama na horizontu.

Penjemo se od vrha do vrha, preškačemo duboke pukotine, veremo se strmo kroz kamine, tražimo uporišta u stijenama i borimo se sa svim teškoćama prirode, kojima su i same Alpe obdarene.

Tako prvi dan i drugi dan, i nikad kraja dragim vrhovima. Boravimo u zaboravi na ostali svijet i hvalimo sudbini, što nas je vrgla u planinare.

Konačno moramo načag. Neizbrisive slike nosimo u duši i osjećamo, da ćemo se opet vratići k dragim svojim kamenim prijateljima — dok procvale runolist u njihovim naborima.

Od Orahovice do Kutjeva.

J. Poljak.

Zagreb.

Nakanio sam da čitačeljima Hrv. Planinara prikažem opet jedan kulić pišome Slavonije, za koju većina drži, da je nepregledna ravnica bez brda i dolina. U tu svrhu uzimam kao predmet našeg razmatranja kraj, kojim vodi novo sagradjena cesta iz Orahovice u Kučjevo, dakle cesta koja spaja ravninu Podraviju sa pištom požeškom kočlinom.

Uputismo se za rana jutra. Nad Orahovicom vukle su se još lagane jesenske magle, a pred nama se u silhueti dosta jasno ističahu konture Papuka i sesre mu Krndije. Oslavismo Orahovicu i krenusmo putem što vodi u gorsko mjestance Duzluk. Cesta se lagano uzdiže iznad Dugog Polja, kroz koje žubori hladni i bistri Radlovački potok. Kako je cesta usjećena u pontijske lapore, to s lijeve strane začvara nam izgled Nagy-ovo brdo i Postarce, dok na desno uz lijevu obalu potoka Radlovac proteže se poput dugacke zmije dio ţrgovišta Orahovice, koji se zove Riječani. Iznad Riječana uzdiže se humlje Stara i Gavrančica sa lijepim vinogradima i plodnim poljima. Tamo prema zapadu produžuje se dolina Radlovca iznad koje se strmo uzdižu izdanci Papuka.

U tom razmatranju stigmo i do križanja ceste, pak krenusmo desnom panogom i za nekoliko minuta došli smo do duzlučkih vapnenica. I ove su vapnenice poput ličkih posve primitivne, nu razlikuju se od ličkih, što to nisu pleteri, nego u pontijskim laporima duboko iskopane lame, u koje se naslaže dolomitican vapnenac ili vapnenac, ozgora se zamaže ilovinom, a podno lame je ognjište. Tih vapnenica ima čitav niz, a sve su iskopane na strmoj obali Vodjinačkog ili Duzlučkog potoka. Došavši do posljednjih vapnenica pruža nam se prekrasan prizor. Desno pod nogama u duboko urezanoj dolini u pontijskim laporima šumi duzlučki potok u pravcu prema Radlovu potoku u kojega se i slijeva. Pred nama se ispod jedne kašikare (mlin) ruši preko 15 m visoke laporne stijene Duzlučki potok u lijepim slapovima, (Slika u prilogu) u divlju i romantičnu dolinu, koja je obrasla bujnom vegetacijom raznih preslica, lopuha, ljeske, sviba i ostalih prijatelja, koji ljube jaku vlagu. Vodjinački ili Duzlučki potok izvire podno Podrumina, proljeće lijepom dolinom paelozoičkih škriljevaca do iznad sela Duzluk. Ovdje zalaže u pontijske lapore i proljeće njima duž cijelog sela Duzluk, pak sve do lugarnice na kraju doline. Radi toga što lapori nijesu jako otporni protiv djelovanja vode, ova ih ispire, pak je voda potoka uvijek mlijecne boje. Iznad slapova vodi pušnjak u gornji dio sela Duzluk, iznad kojega se na triadičkoj hridini ponosno dižu ruševine starog historijskog grada »Ružice«, u visini od 387 m nad morem. Dalje tamo prema jugu nižu se vrhovi Krndije, efo odmah iza Ružice diže se Stari Grad sa istoimenom ruševinom i prekrasnim izgledom na Podraviju, za njim Podrumina, Oštri Kamen i Kapavac. Podružnica H. P. D. u Orahovici markirala je put na vidikovac Starog Grada i pročistila sam vrh tako, da je to jedno vrlo lijepo izletište u okolišu orahovačkom. Grad Ružica sagradjen je na velikom kompleksu zemljista, pak spada medju naše najveće ruševine. Uščuvan je prilično dobro, tako da se neke prostorije jasno razabiru. Tako se sa sjeverne strane jasno razabire gotski stil gradske kapele, a na južnoj strani sačuvana je još žbuka u sobama, kao i greda i fasade iznad prozora. Dominantan položaj Ružice bio je razlogom velikih i krvavih borba o gospodstvo grada, koji je svojevremeno pripadao raznim gospodarima.

Ispod Ružice, a uz duzlučki potok vodi put prema Oštrom Kamenu. Taj put vodi u Kučjevo, a služili su se njime dok nije bila izgradjena cesta; pješaci se i danas služe njime jer je kraći. On vodi duž potoka sve do podnožja Oštrog Kamen, gdje se naglo uspinje na hrabal, koji spaja Oštri kamen sa Kapavačkim hrptom do t. zv. Kaludjerovog križa, odavde se ide nešto na lijevo i onda se naglo spustimo u dolinu Velike Rijeke, kojom dolazimo ravno u Kučjevo.

No mi nećemo tim putem, nego čemo nastavili našom cestom dalje kroz mjesto Duzluk. Cesta vodi sve do kraju sela kroz pontijske lapore, ovdje zakreće prema zapadu u serpentini i nalazi se u triadičke dolomite Čipgera. U tim čipgerskim dolomitima nalazi se državni kamenolom, koji opskrbljuje kamenom tučencem sve ceste onoga kraja, a ujedno je to kraj koji opskrbljuje i duzlučke vapnenice kamenom. Kako su doline u Krndiji jako duboko urezane jasno je, da cesta neće voditi takovom dolinom, jer bi na koncu bio odviše strm uspon na konačno sedlo. Tako je i sa našom cestom, i ona prelazi preko potoka Tisovac na njegovu lijevu stranu i ide lagano se dižući dalje prema sedlu. Polazeći obronkom Čipgera urezana je cesta u dolomite triasa, a kasnije pak u kristalinskim paleozoičkim škriljevcima. Dolina Tisovca čijom se lijevom stranom vijuga cesta, spada među najljepše doline onoga kraja. Obrasla je prekrasnom šumom stogodišnjih bukava, koje su na mjestima izrasle poput vitkih jela u nebotične visine. Sredinom doline teče kristalno bistri potok Tisovac, prelivajući se u stotine kaskada preko dolomitnih stijena i balvana, koji se srušiše u dolinu dijelom sa Čipgera, a dijelom sa Topličkog Brda. Lagano se uzdižući kroz kristalinske škriljeve dolazimoiza jednog jakog zavoja opet u triadičke dolomite, a nešto kašnje u triadičke lapore wengenskog niveau-a. Time smo ujedno došli na najljepšu lačku cestu, koja prolazi ovdje velikom livadom ispod Djedova Nosa. Zaustavimo se ovdje na samom zavodu i promotrimo malo kraj oko nas. Pred nama u dubokoj dolini između Petrova Vrha, Oštrog Kamena, Djedovog Nosa i Šumedjkog brda leži tiki i mirni manastir Orahovica. Duboka tišina, koja ovdje vlada prekidana je samo kadikada pjevom ptica pjevica, krikom kobca ili kukurijekom pjetla, koji se doslojanstveno šeće po manastirskom dvorištu. Zbilja mirnijeg a ujedno i romantičnijeg mjesača nisu mogli kaludjeri naći, kamo bi smjestili svoje čelijice i crkvu, koja onu divlju romantiku samo još više uljepšava. I bliži okoliš manastira sa nepreglednim stoljetnim bukovim šumama pruža izležniku naslada i uživanja. Nedaleka je Hladna Voda, jako vrelo koje izbjija iz wengenskih naslaga, a temperaturu mu već i samo ime označuje. Podalje je vrelo Iskrica ili Sv. Voda, koja također izvire iz wengenskih naslaga podno jedne odvaljene triadičke dolomitne stijene, a dio vode sveden je u cijev i slijeva se u basen. Iznad te cijevi podignuta je kapelica sa ikonom (slikom) Preobraženja gospodnjega i Sv. Save.

Narod smatra ovu vodu ljekovitom, pak na crkveni god t. j. na Preobraženje i na Djurdjev dan hrli famo iz svih krajeva ravne Slavonije, da piye sv. vode i da se njom umije prije izlaza sunca, jer ona ne samo da ozdravljuje, nego i pomlađuje i poljepšava. Zato ćeš i naći na te dane najviše ženskog svijeta, koji se osobito ističe šarolikošću svojih nošnja. Tu nalaziš lijepih narodnih nošnja iz Kujjeva, iz Podravine, iz Djakovštine, pa iz okoliša Večova, Kapłola, Velike, Požege, Pleternice, Broda, a više puša čak i iz Nove Gradiške. Nisu to samo pravoslavni, nego ima tu sva sila i rimokatolika, koji dolaze samo iz prije spomenutog razloga, a tek je malen broj onih, koji dolaze radi zavjeta.

Hladnu Vodu i Iskrigu htjeli su svojevremeno upotrijebiti za osječki vodovod, nu taj projekt nije došao do ostvarenja radi velike udaljenosti i velikih troškova.

Pogledamo li prema sjeveru to nam se otvara vidik sve preko do u ugarsku nizinu. Preko ogromnog tog ravnog prostora povlači se u smjeru zapad-istok neka srebrna nit, koja se iz rana jutra na radnjućem suncu neobično talasa i bljeska, pak da fi se tamo daleko prema istoku izgubi iz vida. Ta srebrnasta nit naša je brza rijeka Drava, koja se sa ovog mjesača vrlo lijepo vidi. Nešto prema sjeveroistoku posve na obzoru vide se Pečujske gore podno kojih se jasno razabire Pečuj sa svojim poput vulkanskog čunja brdom Aršanjem. Bliže nama vidimo Osijek, D. Miholjac, Orahovicu, Feričance, Našice i cito niz sela i zaselaka sve tamo u pravcu Slavine i Virovitice. Sve to gledamo s našeg stajališta kao kakav plastični stol, na kojem razabireš svako pojedino mjesto, svaki potočić i svaku jaču uvalu na kori zemaljskoj. Prema istoku zapinje ti oko o ruševine Bedem Grada, koji se ponosno koči na zadnjem višem izdanku Krndije u apsolutnoj visini od 407 m. Preko njega vidi se obiteljska kapelica grobnica grofova Pejachevich, sazidana u čistom gotskom stilu iz klesana kamena. Nešto podalje od nje stoje na brijezu

Našice, centar onoga kraja. Još dalje famo prema istoku dopire ti pogled sve do u Djakovštinu, a samo prema zapadu zatvara nam pogled Petrov Vrh, Oštri Kamen i Kapovački sklop. Od našeg stajališta na cesti podno Djedova Nosa polazimo dalje prema jugoistoku kroz same dolomiće i triadičke škriljeve lagano se uzdižuće od po prilici 500 m aps. visine na 580 m na sedlu između Petra Vrha i Oštrogog Kamena. Sedlom smo prešli razvodnicu između Drva i Save i lagano se rubom Oštrogog Kamena spuštamo u kvarcifima triasa u područje Velike Rijeke. Spuslivši se do Velike Rijeke vodi nas ravno cesta čas s lijeve čas s desne strane potoka u Kuljevo. Put kroz dolinu Velike Rijeke zanimiv je za turistu poradi lijepa i ptičoma romantična kraja, a za geologa za to, jer duž te doline susreće samo staro kamenje počam od paleozoičkih škriljevac pa sve do arhaičkih gnajs-a, gnajs-granića i amfibolita.

Ispočetka je dolina vrlo uska, no već kod sastavaka Velike Rijeke i Remetske Rijeke značno se raširuje, pak je kod lugarnice vlastelinstva Kuljevo već tako široka, da je bilo moguće postaviti tamno ribnjake i uzgojilište pastrva. Ispod lugarnice opet se nešto sružuje, a da se kod prvog mlina (kašikare) značno raširi i ostaje u toj širini gotovo do samog mjesta Kuljevo. Tako prispjesmo oko 10½ sati u ubavo mjestance Kuljevo, gdje se odmorimo i okrijepimo, pak oko 13 h udarišmo iz Kuljeva na Dobru Vodu, a odavle preko Gračeva brda hrptom bila podno Petra Vrha na Kolut i Razbijeno Kolo odakle predjosmo u Šumedje, a odavle se vratismo preko Krčenika i Mulićeva Brda u Orahovicu, kamo stigosmo prilično umorni oko 18 sati. Cio taj put bio je dosta naporan za jedan dan, ali prekrasni vidici, bajne prašume i izvrsna izvor voda obilno nas odšetiše za naš napor i muku.

Razor 2601 m.

Milivoj Bogdanović.

Zagreb.

Za uspon na Razor služe ponajviše puťevi od »Erjavčeve koče«, koja leži na jugo-zapadnom dijelu Velike Pišnice ili put, koji vodi od Aljaževa doma preko Križkih poda. Kako sam uspon s Aljaževa doma poznavao još od prošle godine, odlučio sam se tako za onaj od Erjavčeve koče. Križki su podi važno stjecište planinarskih puteva. Ondje se stječe put iz Trenta, zapravo iz Loga, te put iz Vrača s putevima, koji dolaze iz Velike Pišnice i to s onimi, koji polazi s prevale Višića (1661) južnim pobočjem Prisojnika i s onim, koji dolazi negdje iz sredine Velike Pišnice te ide preko Križke stijene. Za planinare, kojima je stalo do toga, da se previše ne izmuče i da uživaju u prirodnim krasotama, preporučujem put od Erjavčeve koče južnim pobočjem Prisojnika. Taj se put može ubrojiti među najljepše u Julskim Alpama. Dan prije mogu uspona na Razor bilo je nebo nešto naoblaćeno, ali je za to drugi dan osvanuo, da ne može biti ljepši. Ušao sam rano, tako, da sam mogao krenuti sa svojim suputnikom, s kojim sam se dan prije upoznao, već u 6 sati. Pošli smo preko Vršića. Na samoj prevali morali smo preći žičanu zapreku, postavljenu preko ceste, koja je vrlo lijepo izrađena i koja vodi u Trentu. Doskora smo ugledali nekadašnji naš »Dom na Vršiću«, koji se sada nalazi u žalosnom stanju. Mnogih kapaka na prozorima nema (valjda su ih upotreblili za loženje vatre) a isto tako mjesto vrata, zja praznina. Skrenuli smo s ceste na lijevo i već smo htjeli proći kraj kuće, kad odjednom začujemo s prozora kuće talijanski jutarnji pozdrav »buon giorno«. Pogledasmo na prozor i opazimo na njemu talijanskog financa, kojega smo vidjeli već jučer u Erjavčevoj koći, kamo je došao sa svoja dva druga na vino. Domahivao nam je rukom, da dođemo gore. Popeli smo se drvenim stepeni-

cama, koje su još u dobrom stanju, u prvi kač, gdje smo našli druga dva financa, od kojih je jedan još počivao na strunjači. Razgovarali smo se znakovima, jer ni moj supušnik ni ja nismo znali talijanski. Razumjeli smo, da nas hoće ponuditi kavom, koju je otišao skuhali onaj, koji nas je prvi pozdravio. To nam je postalo sumnjivo, da nas Talijani nudaju iz bratske ljubavi kavom. Dok nije bila donesena kava, razgovarao sam ja nesmetano sa svojim supušnikom i razgledavao puške, koje su visjele u sobi. Najednom zatraži jedan od financa, od moga supušnika, da mu pokaže sadržnu svoje uprlnjače. Poslije sam sažnao, zašto je to učinio. Dan prije naime, razgovarao se moj supušnik s financima, kad su došli u Erjavčevu koču i zapitao ih, da li ljudi što kriomčare saharin. Talijan je odmah posumnjao, da to moj supušnik pita iz informativnih razloga, te je začeo sutradan odlučio, da ga pretraži, jer inače nas po svoj prilici ni nebi zaustavljal. Moj supušnik s malo zaprepaštenim licem stane otvarati svoju uprlnjaču. Nisam znao zašto se boji, ali naskoro mi je postalo jasno. Financ izvuče iz uprlnjače moga supušnika revolver. Uzalud je moj supušnik pokazivao naš oružni list, financ mu ga nije htio vratiti. Razumjeli smo, da ga je htio odnijeli u Erjavčevu koču, gdje bi ga moj supušnik mogao na večer opet dobiti, kad se vrati s izleta. Dugo smo trebali, dok smo uvjerili finance, da se ne ćemo vratiti istim putem, nego da se kanimo vratiti u Aljažev dom. Napokon mu vrate revolver uz uvjet, da ne puca putem, što moj supušnik najpripravnije obeća. Morao im je još napisati svoje ime na ceduljicu. Malo začim donesli su kavu, koju smo brzo popili. Zahvalili smo se, oprostili i krenuli dalje. Tim smo bili izgubili gotovo cijeli sat. Od »Doma na Vršiču« vodi vrlo lijepo izrađeni put južnom stranom Prisojnika (2547). Taj je put zapravo put na Prisojnik, a njegovo produženje ide dalje na Razor. S desne je strane neprestano otvoren pogled u Trenfu i na golemu trupinu Grintavca (2344). Naskoro se pojavila i divna Jalovčeva piramida. Put se lagano uspinje, pa treba valjano paziti na markacije, da se ne bi njemačkim putem, otišlo lijevo na Prisojnik. Put je u cijelosti vrlo dobro markiran. Nešto dalje od puta na Prisojnik, odvaja se drugi put na Prisojnik t. zv. slovenski put, a put se na Razor spušta strmo po gorskoj livadi. Odatle se već krasno vidi Razor. Put se vrlo duboko spušta, dok napokon ne dođeš u šumu, gdje se opet počinje uspinjati. Taj je dio puta najljepši. Na mjestu, gdje se sastaje naš put s onim iz Loga odmarali smo se nekoliko časaka. Vrijeme, da ne može biti ljepše, nigdje ni oblačka, a sunce još za Razorom. Moj supušnik začuđeno zapita, kuda vodi put dalje, jer koliko se moglo vidjeti svršavao se put na velikoj sipini. Činilo se najvjerojatnije, da vodi dalje sipinom, ali smo se kasnije uvjerili, da vodi po stijnama, koje su nam se gledane s našeg odmarališta činile gotovo okomito. Zamalo smo krenuli dalje, te smo za kratko vrijeme stigli do izvora Mlinevce. To je vrlo prava blagodat. Leži negdje na polovici puta između Vršića i Razora. Kraj vrela smo našli povalone lăblu s natpisom »Mlinevca Quelle, D. O. A. V.« Gledajući od loga vrela prema zapadu, vidi se ispod Prisojnika više interesantnih tornjića. Vele, da je odande divan pogled u dolinu Velike Pišnice. Od izvora donde bit će oko pola sata. Napunili smo boce vodom i dali se na ozbiljno uspinjanje. Put počinje po onom strmom pobočju, koje smo vidjeli s počivališta. Nije opasan, ali opreznost ovdje vrlo dobro dolazi. Put je taj zapravo sami od prirode načinjeni balkoni, tako da osim klinova, žica i markiranja nije bilo potrebno mnogo radili na njemu. Tako to ide dobar komad, dok se već vrlo visoko ne dođe na izrađeni put. Taj put od Mlinevce vodi onom mjestu, gdje se sastaje s putem, koji vodi s Križkih poda, olvori se krasan pogled na Triglav. Niže dolje strašna sjeverna stijena, a nad njom leđnjak s Predavnicom, pa onda Aljažev toranj na vrhu Triglava. Sve se to čini tako blizu,

te izgleda kao da su Križki podi spojeni s Triglavom ravnim plateauom, jer se dolina Vrata odande ne vidi. Nenadano smo s toga mjesla začuli dovikivanje. Dovikivala su to dva planinara, koji su dolazili s Križkih poda. Nismo ih čekali, jer su bili još vrlo daleko. Od toga mjesla kreće put na lijevo. Sam vrh se tako dugo ne vidi, dok ne stigneš sasvim blizu. Od toga mjesla, s kojega se prvi put ugleda vrh, počinjalo je lanske godine vrlo strmo snježište, kojemu ove godine nije bilo ni fraga, nego se mjesto njega prostirala sipina. Za nekoliko minuta bili smo na vrhu. Na vrhu su Talijani postavili triangulacionu piramidu od kama i obojadisali je vapnom. U piramidu je utaknut stup, na kojem su pribijene dašćice, koje u talijanskom jeziku pokazuju smjerove svijeta. Niže dolje nalazi se tabla, na kojoj stoji na našem i na talijanskom jeziku napisano, da je zabranjeno dirati u triangulaciju. Nakon nekog vremena dodoše i ona dva planinara, koji su nam dovikivali. Upoznali smo se. Doznali smo, da oni dolaze od Aljaževa doma. Dan je bio divan. Kolike li razlike spram onoga dana, kad sam prošle godine bio na vrhu. Onda se nije vidjelo upravo ništa, jer je sve bilo zaognuto gustom maglom, a samo onda, kad bi vjetar na časove rastjerao maglu, ukazao nam se koji vrhunac ili kakav maleni dio, koje u zeleno, zaodjenute doline. Sve nam je to dalo tek naslućivali, kolike krasote su tu zaštete. A ovaj put? Bilo je i previše ljepote. Neznaš kuda da se okreneš. Te boje, pa te uzvisine i doline, pa sjajni odraz snijega, veličanstvena snježna odora Triglavova, sve je to bilo pomiješano u jednoj beskrajnoj ljepoti.

Nagledavši se dovoljno, spremili smo se da uđemo glad. Nakon dovršena poslasti smo se spremali na polazak. Potpisali smo se u malu knjižicu, koja se nalazi u željeznoj kutiji, oprostili se s ona dva turista, koji su pošli prema Erjavčevu koči, i onda krenuli na put prema Križkim podima. Do onoga mjesla gdje se sastaje put s Križkih poda s onim iz Vršića išli smo kao gore, ali na sastavku krenuli smo na lijevo strmo dole. Najprije se ide dobrim putem, koji gdje prelazi preko sipina. Idući dalje došli smo do glatke ploče, koju je valjalo preći. U ploči su usadeni klinovi za hvaćanje rukom i uklesane jamice za noge. Klinovi ne drže osobito dobro, a jamice su vrlo malene, pa treba mnogo opreza. Iza te ploče dolazi druga, slična ali manja. Prešavši te dvije ploče, našli smo se doskora na Križkim podima. Prije nego smo stigli na najvišu točku, preko koje prelazi put, ugledali smo s lijeve strane puta malo okruglo jezerce. Prošle je godine to jezerce bilo u isto vrijeme okruženo snijegom, kojemu ove godine nije bilo ni fraga. I ako smo bili žedni, a vode nismo više imali, nismo se spustili do jezera, jer leži previše duboko pod putem. Na Križkim podima imade došla trave, pa smo ondje našli krdo ovaca gdje pase. Idući dalje ugledali smo pod sobom s desne strane puša drugo jezerce, koje leži u uskoj kotlini još dublje od prvoga, i mnogo je ljepše od njega. Odatle se počinje put opet uspinjati. Zamalo evo nas na grebenu, koji spaja Pihavce (2414) preko Sovalne s Križem (2410). Na tom grebenu vidjeli smo došla betonskih stupova, koji su postavljeni u određenoj udaljenosti, a označuju današnju jugoslavensko talijansku granicu. S one strane stupa, koji je okrenut prema Italiji stoji uklesano slovo I, a s druge strane SHS. Nedaleko odatle nalaze se dvije zemunice, što ih je sagradila još austrijska vojska. Danas su te zemunice u jadnom stanju, ali u slučaju nepogode, mogao bi se u njima naći zaklon. Nedaleko tih zemunica mora se preći žičane zapreke. Prelaz nije težak, jer su žice i stupove porušili što ljudi, a što lavina. Od te žičane zapreke počinje se put vrlo strmo spuštaći. Taj je dio puta u prilično lošem stanju. Serpentine su vrlo kratke, tako da se neprestano mijenja smjer puta, sad na lijevo, sad na desno. Taj je dio puta najnaporniji, pogotovo ako se ide od Aljaževa doma na Razor. Od neprestanog sila-

ženja umore se brzo noge. Napokon na onom mjestu, gdje se taj put sastaje s onim, koji vodi iz Aljaževog doma na Luknju, postaje nešto ugodniji. Tu smo sastali Ruse, koji ondje služe kao pogranična straža. Na tom putu imadu i vrlo lijepu baraku. Put sada ulazi u šumu i vodi njome došla dugo. Valja oprezno stupati jer na putu leži isprepleteno korijenje, koje pokriva kamenje, pa možeš lako pasti, ako nisi došla oprezan. U toj šumici nalazi se vrelo, koje je ove godine bilo presahlo, pa smo se morali strpiti do kuće. Na izlasku iz šume sastaje se taj put s onim, koji vodi preko Praga na Triglav odnosno k Luknji.

Oko osam sati na večer stigli smo u Aljažev dom. Na cijelom putu našli smo samo na jednom mjestu runolistu i to u onoj šumici ispod Prisojnika, ali ga je bilo vrlo malo. Činče ga cijelim putem nema. Za one, koji polaze iz Aljaževog doma na Razor, preporučuje se, da uzmu vodu iz samog doma, jer je cijelim putem neće naći. Snježišta se doduše nalaze uz put, ali snježnica nije zdrava, a spuštanje do jezera po vodu nije nimalo ugodno i gubi se tim mnogo vremena. Za one, koji polaze od Erjavčeve koče, nije potrebno, da odmah ponesu vode, jer će je naći na Mlinevcu, koja nikad ne presahne. Na večer sam se upoznao s jednim ugodnim društvom iz Zagreba s kojim sam drugi dan krenuo na Triglav.

Naše slike.

Slapovi potoka Duzluk. Opis ove slike u prilogu nalazi se u članku »od Orahovice do Kutjeva« na str. 133.

Sljeme u zimi: Na putu k piramidi. Naše Sljeme koje je puno ljepota za ljetne izletnike, ne zaostaje niti u svojim zimskim krasotama za mnogim drugim planinama. Naša nam slika prikazuje komad puta prema piramidi u velikom snijegu prošle godine, pak sam uvjeren da mnogi

planinar ne će vjerovati da je ta slika sa Sljemanom. A ipak jest, ima mnogo takovih kutića, koji izbjegnu mnogom i mnogom planinaru, a koji zasluzuju malo veće pažnje.

Sl. 2. Ječmište, prelaz u Velebitu za pješake iznad Lokve kod Sv. Jurja.

Sl. 3. Bijele Stijene; opis u istoimenom članku na str. 131.

Planinarske vijesti.

U ubavom mjestancu našeg krasnog Gorskog Kotara u Lokvama, osnovano je u toku ove godine planinarsko društvo »Runolist«, koje si stavilo zadaćom, da što bolje upozna naš Gorski Kotar, i da markira najkraće puteve na pojedine vrhunce. Tijekom ljeta poduzelo je društvo više uspjelih izleta od kojih donašamo nekoje.

Bitoraj. Izlet na Bitoraj bijaše kao uvod naših ljetosnjih daljnijih izleta. Obdržavan na 2. jula o. g. uz vrlo povoljno vrijeme. Trojica nas planinara krenusmo iz Lokava u 1. sat poslije ponoći cestom preko Slemenova prema Vratima (2.15 h) a odanle mislismo markiranim putem na planinu. Kako bijaše još tamno, skrenusmo — pošto nam je to bila posve nova partija — sa pravog puta, koji vodi ravno kroz Mrkovačku šumu, na lijevo se odvajajući put, te se nadjosmo doskora u Fratrovoj se na toli željkovanu markaciju, po kojoj za Drazi. Markaciji dakako ni traga, nu krenusmo vrlo kratko vrijeme dodjosmo na samu glavicu

ipak napred — tim više jer opazimo s jedne točke golu glavicu, koja je po našem sudu bila bitorajska. No put se sve više spuštao prema dolje, dok se konačno ne nadjosmo na milost i nemilost na kraju puta, te se nismo mogli više orijentirati. Sva sreća kompas nam je ipak poslužio i njemu hvala za sretan izlaz. Budući da bi vratnje na Lipovaču — gdje prestajaše naš put — bilo beskorisno, udarismo na desno šumskom kosinom, ravnajući se određenim smjerom kompasa, te sjekući gotovo istu u zračnoj liniji. Tako dodosmo doskora do klisura stupivši na bitorajski krš. Daljnjim istraživanjem nadjosmo visinsku livadu sa bujnom travom, koja je bila omedjena s jedne i druge strane izoliranim kuli sličnim stijenama. Prošavši kroz jedan takav prirodni portal, namjerismo

SLJEME U ZIMI: NA PUTU K PIRAMIDI.

FOTO: J. POLJAK.

bitorajsku. Markacija je ovdje uopće već vrlo slaba i izbledjela, te smo morali vrlo oštro paziti, da ju opet ne izgubimo. Držimo, da ne bi bilo na odmet, da se opet popravi, jer su šume oko Bitoraja vrlo guste, pak sprječavaju uopće svaku orientaciju. Gledajući prema sjevero-istoku zadivio nas je pogled na posve samotnu kosu, koja je slična skoro morskoj hridini, (valida Bijele Stijene, op. ur.) o koju se razbijaju tamni zeleni valovi nepreglednog šumskog mora. I široki pogled na naš Kvarner zanaša oči gledaoca, da se divi prirodnom veličanstvu, dok je vidik prema jugu nažalost diegomice prikraćen radi rašča na samom vrhu, koje nije s te strane prokrčeno. To ne bi bilo teško ni izvesti, pa bi se dobio jedan jedinstven i veličanstven pogled.

Uzveši par fotografiskih snimaka i posvetivši pažnju i vegetaciji samog vrha, koja je upravo divljia, ističemo i posvemašnu različnost vrsta bora prema onim na sjeverozapadu Risnjaka i t. d. Planinsko je cvijeće vrlo prorijedjeno, a i mi dodjosmo prerano, jer u julu nije još posve razvito.

Odmorivši se tri sata na vrhu, spustismo se sada markiranim putem u mjesto Vrata, te stigosmo popodne (5 h) veseli i zdravi u naš kraj.

R.

Viševica. Uspon na Viševicu uslijedio je od 12. do 13. aug. 1922. po dvojici naših planinara. Otputisno se iz Lokava 12. VIII. u 5 sati popodne, prošavši Vrata i Fužinu zaustavismo se u 8 sati na večer u Liču. Prenočisno kod Bože Starčevića, koji nas je ujedno i uputio o potankostima samog puta, te bi nas bio najpripravnije i pratit približivši se kao vodič, pošto je vrlo dobar poznavaoc tamošnjih okolnih planina, no mi smo mu se na susretljivosti zahvalili krenuvši sami, jer želimo, da se po mogućnosti svuda sami orijentiramo, pak i u nama nepoznatim krajevima. Planinari mogu se vazda obratiti na spomenutog vodiča, pa će ih on najbolje uputiti gdje mogu biti najbolje i najjeftinije smješteni i opskrblijeni. Slijedeći dan u jutro oko 4 sata krenusmo kroz Ličko polje — duvala je upravo nemilice jaka bura — pak se markacijom, koja počinje kod same crkve, a gubi se na polju, ne mogosmo mnogo pomoci. Krenusmo stoga šumskom cestom ravno pod Javorje, gdje opet nadjosmo markirani put, koji nas je doskora doveo do šumske kućice. Moramo doista pohvaliti ukućane iste, jer su snabdjeveni nužnim potrepštinama, a slobodan je pristup svakom pravom planinaru. Šteta je zaista, da se i drugdje ne podižu slična zakloništa na našim ostalim planinama, koje bi time privukle još veći broj planinara u naše krajeve, jer pogotovo

tudji planinari želete da se mogu malo odmoriti i sklonuti za nepogode.

Krenuvši dalje na raskršcu desno dodjosmo doskora pomažući se markacijom, koja izgleda još posve svježa na samu Viševicu u 8 sati u jutro. Uživali smo vrlo širok pogled sve tamo do dalmatinskih i bosanskih gora. I tu se jasno i izrazito opaža prelaz vrsti bora izmedju planinskog i primorskog t. j. izmedju Risnjaka, Bitoraja i Viševice, kao postepeno zbljenje Primorju. Proboravivši jedan sat na vrhu krenusmo u devet sati istim putem natrag do šumske kućice, pa odatle naznačenom stazom, koja siječe u više navrata ogromne šumske serpentine u Lič prispjevši u pola 12 sati. Naravno zakasnili smo time na vlak, pa se uputisemo pješke dalje u naše dragoceo Lokve.

Slavica. Izlet na Slavicu poduzesmo 21.—22. aug. 1922. više poradi samog istraživanja, nego radi samog vidika, koji je na njoj djelomice zastrit crnogoricom, te je jedino trigonometrička tačka na glavici slobodna. Nešto ljepši je vidik niže ispod same glavice na čistini, a na najvišoj tačci stare Karolinske ceste u Slavici i pokraj na Livadi, pa se stoga mjesa za lijepih dana vrlo lijepo vidi glavica pak sve tamo do naše sirotice Učke u Istri, lijepa panorama na Risnjak, Bijele Stijene, Drgomali, te samu Lokvarsку dolinu i potok Malu Vodu i Suhu Rječinu. Panorama je prema Risnjaku upravo alpska, a osobito kad se jutrom zarumene sve glavice. Osobito je lijep izgled prema okomitim Kuželjskim stjenama. Pošli smo četvorica, a medju nama i jedna planinarka. Prošavši oko 5 sati popodne iz Lokava kroz Sleme, stigosmo usponom i starim putem na današnju Karolinsku cestu na njenom najvišem prelazu Sleme, pod kojim ujedno u prorovu ista imena juri željeznica, i u samom prorovu slemenjskom dostiže svoju najvišu tačku na cijeloj pruzi. — Spustisno se prema drugoj strani pak se nedaleko Belog sela odvojisimo od ceste i krenusmo na lijevo u seoce Donja Slavica, pa dalje u Gorju Slavici stigavši u 7 sati na večer. Propitkivajući za konak uputite nas seljani na vrsnog poznavaca planina J. Bujana, koji nas je i jedini mogao dobro i tačno informirati o najkraćem putu na Slavicu. Prije samog počinka podjosmo za zalaza sunca na nedaleku obližnju čistinu, koju već gore označisemo, da uživamo u prelijepom i zamarnom pogledu na lokvarska dolina utonulu u sumračje i smirenju, dok su vršci žarili posljednjim žarom zapadajućeg sunca. — 22. augusta u 6 sati u jutro uputisemo se prama Brestovoj Draži odijelivši se po prilici u pola puta od stare Karolinske ceste, na mjestu gdje se uzdižu još sasma

dobro sačuvane kamene kolone (15 Marmontovih stupova), kuda je u ono vrijeme francuski maršal Marmont, — tadanji guverner slavenske Ilirije — htio da vodi glavnu cestu. Desno ležeći šumski put doveo nas je prilično do pod sam vrh. Nemogavši se uspeti odmah na vrh obidjosmo ga u poluluku, te se sa jugozapadne strane uzverasmo preko okomitih pećina, pomagajući jedan drugom domogavši se cilja u 9.30 prije podne. I ovdje pokriva glavicu ista vrsta bora kao i na Bitoraju, a pogled tek je nešto slobodniji prema jugoistoku.

Snimivši par zanimivijih tačaka samog vrška, spustisemo se u 10.30 protivnom stranom vrha na šumski put, kojim stigosmo u donju Slavici oko podne. Zadržavši se tu dulje i odmarajući se u lijepoj prirodi vratismo se istom oko 6 sati po podne u naše seoce.

Pretresali smo u našem društvcu, dali bi se taj put markirao, ali zasada odustasmo od toga, jer bi trebalo ponaprije samu glavicu prokrčiti, da bude lijep izgled, da se tako naplati trud. R.

Jedan uspeli zimski izlet. Grupa planinara uputila se u nedelju dne 21. I. 1923. bakarskim vlakom u Jastrebarsko. Odatle su krenuli planinari jaskanskom cestom preko Rijeke prema Plješivici. Cestom je bilo u početku prašina, no što smo se više približavali selu Plješivici, bilo je sve više snijega, tako da smo kod plješivičke škole sastali i prve sanjače, koji stigoše na Plješivici već dan prije. Stigavši na Plješivici odmorimo se malo u gostioni Horvat, pak nakon kratka odmora krenusmo prečacem na Poljaničko sedlo. Ovdje bijaše, kao i kod sela Plješivice dosta snijega, na mjestima bijaše i jakih zapuha od 60—80 cm. Do Poljanice bijaše naoblaćeno, ali se uskoro razčistilo, tako da kad stigosmo na put prema Sv. Lenardu osvjetlilo je zimsko sunce — inače dosta toplo ove godine — cijeli kraj. Vidik od Sv. Lenarda prema Braslovju, Rudarskoj Drazi, Oštrecu, Črcnu a i dalje bijaše upravo predivan. Sve odjenuuto u bijeli i čarobni plašt, posut milijardama sniježnih dragulja, blještalo se i caklilo u jakom zimskom suncu. Nagledavši se ove čarobne zimske slike, zaputisemo se na Kotare, a odavle na Cerje pak preko Tepca u Samobor. Ovaj put je zbilja vrlo zanimiv u zimsko doba. Svuda dosta snijega, zapusi na mjestima izravnala poljske puteve, da se i ne zapažaju; lijevo duboko u hladu počiva Rudarska Draga, a desno ti se širi pogled u savsku nizinu sve do samog Zagreba. U pozadini iz tog bijelog mora uzdiže se impozantno Medvednica više svojom sjevernom — južnom stranom, a tamo dalje prema sjeveru ljeskaju se zagorske gore i pitomo naše Zagorje u zapadaju-

ćem zimskom suncu. Preko cijele te panorame izgleda kao da je prevučen vrlo tanki veo grimiza, kroz koji se miješa bijelina snijega i tamno sivi obrisi raznih predmeta. U takovom razmatranju stigosmo i do ubavog Anin dola, odakle se spustisemo ravno na stanicu Samobor a odavle u naš bijeli Zagreb. Lagani, jednostavni izlet, koji je pružio izletnicima sve krasote i čare zimskog nastrojenja, pak preporučam našim planinarima na volju, da se sami o tom osvjeđeće.

—ak.

Deset izleta u goru Samoborsku. 1. Kroz dolinu Ludvića preko sedla Vratničkog na Karolinu (bivšu tvornicu stakla) i selo Bregane. Sa Vratničkog je sedla prekrasan pogled na sklop Žumberačkih brdina i dolinu potoka Bregane. U blizini Karoline izgara već nekoliko godina ugljen, te ta podzemna vatra osobito u predvečerje čini dojam malog vulkana. Ugodno odmalište: Horvatić u Karolini i Kallin u Bregani.

2. Preko »Slanog dola« na »Vilinske jame« kod Tušina. Vilinske su jame tri interesantne špilje, od kojih se osobito zadnja odlikuje lijepim sigama. Iz Tušina je najlepše vratiti se u Samobor preko Bregane.

3. Dolinom Slapnice preko Lovnika (564 m) do »Zelengrade« na Grdanje. Iznad sela Slapnice odlikuje se lijepim vidikom brije »Oblog«. Zelen grad je okomita stijena čitava obrasla bršljanom.

4. Uz Lipovačku Gradnu do izvora na »Veliki Oštrc« (753 m). S vrha Oštrca do izvora Rudarske Gradne i do sela Rude. U Rudama će izletnik uvijek naći okrijepe.

5. Kroz Rudarsku dragu na vrh Plješivice (780 m) i Jasku. Za okrepu skrbi hotel »Horvat« u selu Plješivica.

6. Preko Cerja na »Okić grad«. Okić grad je interesantna ruševina iz davnih vremena.

7. Dolinom Lipovačkom na ruševine »Lipovca« (589 m) te ispod Oštrca na »Gregurić brije« i Samobor.

8. Preko Dragonoša (742 m) na vrh »Japetić«. Japetić je najviši vrh gore samoborske (802 m).

9. Iz Samobora preko Bregane na »Stojdragu« (520 m). Na Stojdragu je cestarnica, gdje se može i prenoći. Tko se želi naužiti prelijepog pogleda na Zagreb poči će do sela Poklek i odavle se uspeti na brije »Kunjaševac« (775 m).

10. Iz Zdenčine preko »Popov dola« na Plješivici i preko Sv. Leonarda u Samobor.

Šuklje.

Društvene vijesti.

Planinari! Koncem siječnja izaći će prvi broj »Hrvatskog Planinara« godišta 1923. Skupoča papića i tiska zahtjevaju velike žrtve, da možemo izdavati naše glasilo sadržajem i opremom dostojnim hrvatskog planinarstva.

Uza sve te žrtve ne ćemo povisivati pretplate, jer nam je stalo, da našim članovima pružimo uz male troškove dobro planinarsko štivo i da putem našega glasila propagiramo što više planinarsku ideju.

Stoga apeliramo na Vas, da nas i nadalje pretplatom poduprete i da među Vašim prijateljima sakupite što više pretplatnika.

Za članove iznaša pretplata (10 brojeva godišnje) Din 40.—, (srednjoškolci Din 30.—), a za nečlanove Din 50.—, a šalje se u poslovnicu Hrvatskog planinarskog društva u Zagrebu, Trg I., broj 15.

Umoljavamo članove, da osobno uplate članarinu za 1923. godinu u poslovnicu Hrvatskog planinarskog društva između 17 i 20 sati dnevno ili pak poštom. Članarina iznaša Din 15.— godišnje upisnina za nove članove Din 2.50), a može se uplatiti i kod naših niže označenih povjerenika. Potvrda o uplaćenoj članarini (naljepnice) poslati će se članovima nakon uplate ili poštom ili po povjereniku, kod kojega je uplaćena.

Povjerenici Hrvatskog planinarskog društva: Agić Alfons, Zagreb, II. realna gimnazija; stan: Frankopanska ul. 3.; Apostolović Jelka, Zagreb, Slavenska banka d. d., Ilica 7. Stan: Petrinjska ulica 46; Bronić Ćiril, Zagreb, Ćirilo-Metodska knjižara. Stan: Ulica C broj 11; Čermak Milan, Zagreb, Hrvatska eskomptna banka. Stan: Prilaz Dure Deželića 54; Dijanović Josip, Zagreb, tvorница Hinka Frančka sinovi. Stan: Medulićeva ul. 8; Ferlan Stanislav, Zagreb, učiteljska škola. Stan: Petrova ulica 47; Filjak Matija, učitelj, Le-poglava; Gjurin Dragutin, Zagreb, tt. Stoeger i Kolmar d. d., Gundulićeva ul. 4. Stan: Pejačevićev trg 12; Gottwald Ladislav, Zagreb, Jugoslavenska banka d. d. Stan: Kačićeva ul. 4; Hitz-thaller Emilija, Zagreb, pokr. uprava, odsjek za soc. politiku, Opatička ul. 1. Stan: Srebrnjak 12; Koritić Maca, Zagreb, Banka za trgovinu, obrt i industriju, Jelačićev trg. Stan: Ribnjak 26; Lon-

čarić Mirko, Zagreb, pokr. uprava, odio za nar. gospodarstvo, Markov trg. Stan: Nova ves 63; Makk Dragutin, Zagreb, poslovница arh. Kalda, Ilica 29. Stan: Duga ul. 66; Marković Eugen, Zagreb, I. realna gimnazija. Stan: Dalmatinska ul. 7; Markulinčić Viktor, Zagreb, III. realna gimnazija. Stan: Samostanska ul. 3; Mayer Antun, Zagreb. Stan: Pivarska ulica 3; Mizler Mato, Zagreb, Hrv. štamparski zavod d. d., Marovská ul. 30. Stan: Ulica C broj 5; Neidhardt Nikola, Zagreb, kr. šumarska akademija. Stan: Preradovićeva ul. 22; Planinac Zora, Zagreb, Balkanska banka d. d., Jelačićev trg. Stan: Prilaz D. Deželića 67; Petru-nić Branimir, Zagreb, I. vel. gimnazija. Stan: Maksimirска cesta 57; Posavac Dragica, Zagreb, Centralna eskom. i mjenj. banka d. d., Margaretska ul. 4; Probst Ivan, Zagreb, Duga ulica 20 (trgovina stakla); Šarinić Ilija, učitelj, Švica kod Otočca; Španičić Josip, Zagreb, Petrova ulica 55.

Povjerenici su opunomoćeni pismenim punomoćima, da ubiru pretplate za glasilo i izdanja Hrvatskog planinarskog društva, te članarinu i darove. Tko bi želio postati povjerenikom, neka se prijavi u poslovnicu.

Prva kućna zabava, što je priredjuje Hrvatsko planinarsko društvo, obdržavati će se u četvrtak, dne 1. veljače o. g. u dvorani Hrvatskog glazbenog zavoda u Gundulićevoj ulici broj 6. Za ples je osigurana vojnička glazba, a za vrijeme odmora izvadati će se koncertne točke, projekcije prirodnih slika, nadalje šaljivi prizori i druge atrakcije. Početak zabave u 9 sati na večer. Odjelo po volji, po mogućnosti tamno. Ulaznina za članove Din 1.—, za nečlanove Din 10.—.

Silvestarska zabava na Slijemu pružila je ugodnu zabavu lijepom broju članova i prijatelja Hrvatskog planinarskog društva. Uz ples, svirku, tombolu i šaljivu poštu dočekali su planinari novo ljeto, a devet neustrašivih planinara pošlo je unatoč kiši i magli o ponoći na piramidu. Zabava je potrajala do zore, a veseli planinari došli su u jutro s harmonikom buditi pospance, koji nisu htjeli dočekati dana.

Darovi Hrvatskom planinarskom društvu. Prva hrvatska štedionica, podružnica Gjurgjevac Din 12.50; Trgovačko-obrtna banka, Ivanićgrad Din 10.—; Hrvatska eskomptna banka, podružnica Petrinja Din 25.—; Centralna banka d. 1., podružnica Ivanec Din 50.—; Banka i štedionica gorskog kotara u Ravnoj gori Din 25.—; Mestna hranilnica, Černomelj Din 10.—; Općinsko pogla-

varstvo u Bogdanovcima Din 10.—; Općinsko po glavarstvo u Gjurgjevcu Din 50.—; Općinsko poglavarstvo u Delnicama Din 50.—.

Nova planinarska koliba HPD-a na Velikom Alanu nad Jablancem u Sjever. (Gornjem) Velebitu. Predsjednik HPD-a pregledao je ljetne stanove na Alanu i Mirovom pa mu je uspjelo za HPD nabaviti jedan ljetni stan na lijepom mjestu na Alanu. Kuća je zidana, drvom (šimljom) pokrivena, prizemna, a sastoji iz dviju prostorija od kojih prva istočna mjeri izvana 6×4 m te ima na južnoj stijeni vrata i prozorići, a druga prostorija mjeri iznutra oko $4\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ m, dakle izvana oko 5 i 4 m, te ima samo jedna vrata na južnoj stijeni, tako te kuća gleda glavnom frontom prema jugu. Otrag kuće je betonirani bunar (cisterna) od po prilici dva metra dubljine i dva metra širine, koji dobiva vodu sa krova. Kuća je kao svi ljetni stanovi — bez poda, zemljom nabijena, te nema stropa, nego se vide tramovi i rožnice koje drže strop. U kutu ima u prvoj prostoriji (sa prozorom) — domaće otvoreno ognjište. Prema tomu će kuća biti uporabiva za ljetne mjesecce, a to je za početak dovoljno, jer je zimska partija skopčana sa velikim poteškoćama radi žestoke bure koja tu vlada. Kuća se nalazi na visini od po prilici 1200 m. Ležeći na Alanu leži na dobroj centralnoj točki kako za prilaz tako i za uspone.

Iz Jablanca gdje pristaju parobrodi, vodi vrlo interesantni uspon za tri sata kroz Klance mimo Strogira na Alan. Sa Alana prave se lako izleti: na Alančić za $\frac{3}{4}$ sata; na Rožanski, Serovski i Goli Vrh za oko dva sata; na Rožanske Kukove; Varnjaču, Crikvenu i t. d. za dva i pol do tri sata; na Lubenovac se dolazi za oko sat i pol; na Kozjak za oko dva i pol sata; na Golubić i Hajdučke Kukove za oko 3 sata do tri i pol sata, do Štirovače ima oko dva i četvrt sata; na vrhove Srednjeg Velebita i to Zvirnjak i Visibabu za oko $\frac{3}{4}$ do jedan sat, na Zečjak za oko jedan sat. Prelaz u Krasno

kroz Lubenska Vrata iznosit će nešto preko četiri sata.

Time se planinaru otvara sloboda kretanja u jednoj partiji Sjevernog Velebita, te omogućuje boravak na Alanu od nekoliko dana u povodu čega će tek planinari moći upoznati sve ljepote i detalje toga dijela Velebita. U blizini Alana nalazi se nekoliko interesatnih sniježnica sa vječnim snijegom. Fotografi dobit će široko polje rada. Pogled je već sa Alana na mjestu gdje cesta kreće prema kopnenoj strani vrlo opsežan i vrlo interesantan. Za ljetnjih mjeseci može se na Alanu dobiti mlijeka, krumpira, kiseline (posebno kiselo mlijeko slično bugarskom joghurtu), iaja, a po naručbi kruha i mesa te eventualno pića. Prije je za ljetnjih mjeseci držao u neposrednoj blizini na skladištu — pive g. Mačan Šegota, koji ljeti takodjer stanuje na Alanu. Isti je najbolji domaći poznavaoč cijelog Sjevernog Velebita.

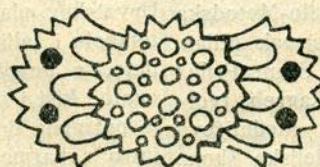
HPD imat će jošte samo da postavi drveni ležaj u kolibu, pa će se ista moći upotrebljavati sa onim udobnostima, koje su do sada moguće tamо t. j. da se spava na drvenom ležaju, na koji se postavi sijena ili lišća, a na kojem se dade sa torbom pod glavom izvrsno spavati. Otvorenje kolibe će se napose oglasiti.

Dr. I. K.

Izmjena stranih časopisa za »Hrvatski Planinar«. Odbor HPD-a obratio se svim svjetskim planinarskim društvima s molbom, da im šalju svoje glasilo u zamjenu za naše.

Do sada odazvali su se: SAC (Schweizer Alpen-Club), koji nam šalje »Alpinu« u zamjenu i CAF (Club Alpine Français) sa časopisom »La Montagne«.

Od prije dobivamo: »Časopis turistu« i »Bulgarski turista«, kao glasila Kluba češkoslovenskih turista, odnosno Bugarskog turističkog saveza, te Slovenski planinski vestnik i Sarajevski športski list (u kojem izlaze redovito planinarski stavci).

SADRŽAJ: Dr. M. Šenoa: Pod Šarom planinom. (Str. 129). — Dr. Zlatko Prebeg: Od Begovog Razdolja do Bijelih Stijena. (Str. 132). — J. Poljak: Od Orahovice do Kutjeva. (Str. 135). — Milivoj Bogdanović: Razor 2601 m. (Str. 137.). — Naše slike. (Str. 140.). — Planinarske vijesti. (Str. 140.). — Društvene vijesti. (Str. 143.).

Izdaje „Hrvatsko Planinarsko Društvo“ u nakladi „Nakladne zadruge Hrv. Planinara“ u Zagrebu.

Odgovorni urednik: prof. Josip Poljak.

Tisk: Nadbiskupske tiskare u Zagrebu.